LEGENDE O JAC KAMENU

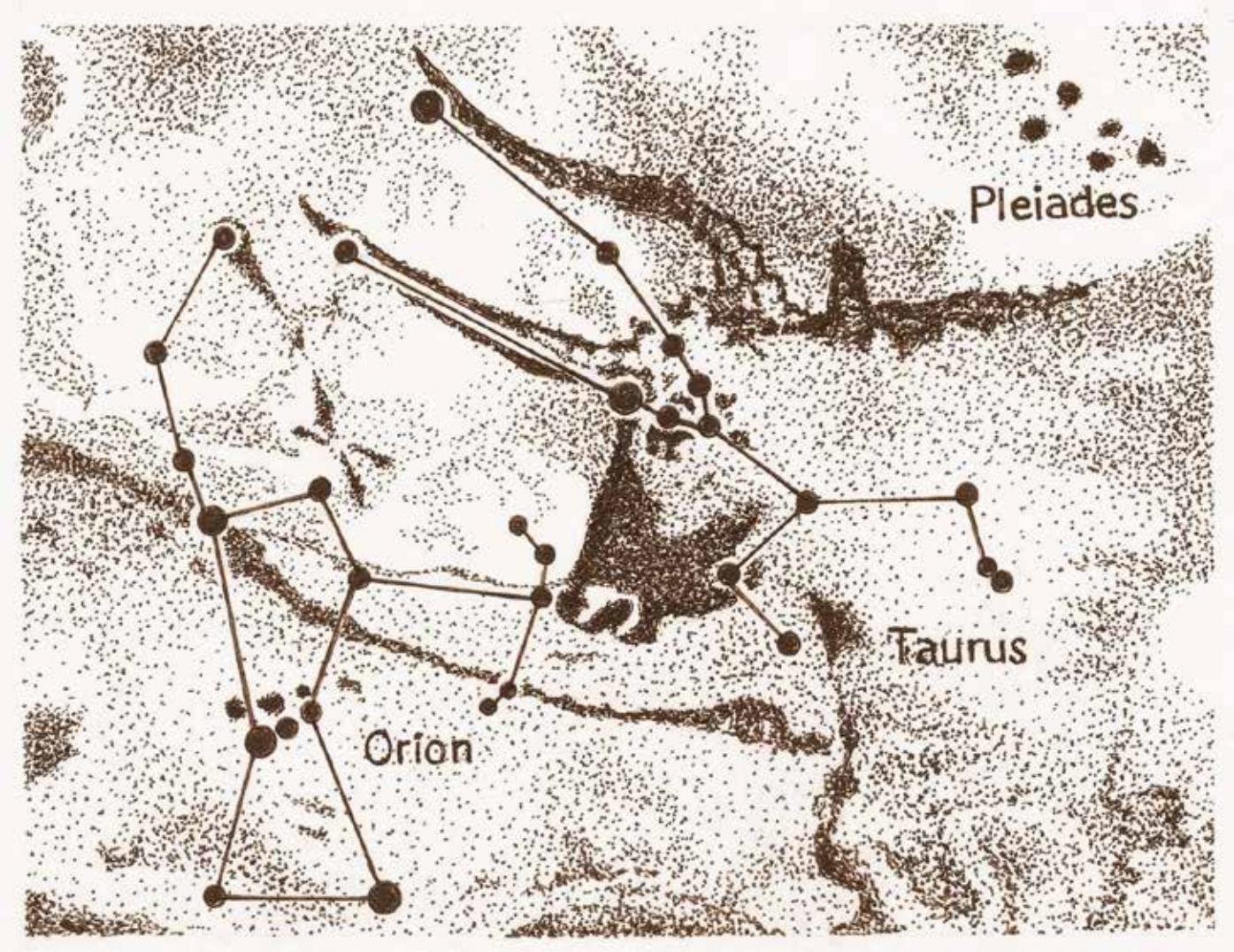

Autor: Mate Puljak

LEGENDE O JAC KAMENU

Autor: Mate Puljak

“Zato nam je Bog poslao Tebe da se to otrgne od zlog duha zaborava.” - Domagoj Nikolić (2014.)

“Jac kamen” je neobična kamena gromada nedaleko mjesta Dobrinče u Imotskoj krajini. Uz njega se vežu legende o mitološkom divovskom biću koje je, prema predajama, pokopano u obližnjem polju. Dok neke legende govore o grobu diva od 4 - 4.5 metara, iz drugih se stječe dojam kako se radi o kentauru. Kakve su to simboličke slike bačene među “neuki” puk? Pripada li kamen nekakvom kultu? Dobrinče se prostire na 4 km kvadratna. Sa svih je strana zaštićeno brdima, dok je u centru platoa devastirano prapovijesno gradinsko naselje iz srednje bronce. Oko 40 stećaka potječe iz vremena gradine (srednja bronca), kao i većina okolnih gomila. Za lokaciju groba znali su Čaglji i Puljci. Nakon smrti “čuvara”, podatak se sačuvao kod mene.

NARODNE PREDAJE

“Nema meni milijega dana
nego kad se budi zora Ilindana...”

DIV I DIVA

“Bila su to vrimena kraja divova. Sićan se kad bi stari govorili kako su divovi živili u primorju...uz obalu... dok nije nadošlo more. Priče o divovima sluša san ti od oni koji su išli na škoje (otoke) kopati. Najviše ti’ divova bilo je na Hvaru i Braču. Jedan takav je upravo otlen doša vamo sa svojon sestron kad su otoki pali u talijanske ruke. Nastanijo se u Baluševinama. Imadu i danas zidine. Zva se Apt. Pokopan je na staron Aptovcu. To su ti danas međe Čagalja i Puljaka, u narodu poznate ko Milićuša. Seka mu je nosila kamen na grob i nije mu ga donila; pukla kičma na po puta. (...)” - pok. Nikola Čagalj- Nikolica (1997.)

Ovo je jedna od nekoliko verzija priče o divu Aptu i njegovoj sestri Eti. Grob postoji, samo

u novije vrijeme nije otvaran. Kružile su priče da je samo jednom bio otvoren. Ono što su ugledali u njemu bilo je zastrašujuće; ljudski kostur pokraj konjskog. Neki su tvrdili da je bio čovjek sa "zadnjim krajem od konja". Granića polje je jedna velika grobnica iz različitih epoha povijesti. Jedina istraživanja na Dobrinčima vodili smo ja i arheolog, pok. Marijan Lozo. Prije nekoliko godina georadarskom obradom polja ustanovili smo postojanje velikog broja grobnica. U samom centru polja nalazi se srednjovjekovna gomila podignuta na prapovijesnom tumulu iz srednje bronce. Na zapadnom rubu polja nekropola je srednjobrončanih stećaka, a na istočnom predajni ulaz u podzemlje prapovijesne gradine. Grobnice smo locirali na ukupno četiri lokacije. Postoje i u drugom dobrinačkom polju koje se zove Sridnje polje, te u trećem koje se zove Bitoraje. Sveukupno oko desetak neotkrivenih nekropola leži ispod plodnih oranica. Ulaz u gradinu je urušen i zarastao. Predaje govore o prolasku templara i skrivanju Salomonova blaga. Stari bi kazali kako je gradina puna prolaza i da se jednim odvojkom može izići u južno podnožje. U ovoj predaji vidimo motiv puknuća kralješnice koji ćemo ponovo sresti kroz narodne predaje o Jac kamenu.

BIK DONIO KAMEN

"Kazalo bi se kako ga je donijo bik... među rogovin. Bila je srida i točno podne. Sjatio se narod od siline rike. Ma čiji no je bik!? A bijo je to bik samo taki. Svi naši bikovi u to vrime nisu mu mogli roga obit; lipe bile boje, dlake do poda, šta'kazat... Narod se poboja pa trk u Ploče. I unda je bik odjednon nesta. Ma nigdi ga ko da je uzemlju propa. I svake ti sride narod dolazijo točno u podne...Ma kakvi. Nigdar se više nije prikaza! I kad bi naši bikovi tudan prolazili sve bi... na prednje noge... ko klečali. Ili bi se ominjali pognute glave." Pok. Luca Puljak (2011.)

Ovdje se definitivno radi o kultu bika koji može, ali i ne mora, biti povezan s mitraizmom. Nedaleko Jac kamena, na istočnoj strani polja, postoji gomila za koju su stari govorili da je u njoj zlatno tele. Dakle, kult Mitre je u ovim krajevima definitivno bio jak, samo što mi se čini da to nije priča "Jac kamena". Ono što intrigira jest da se i tibetansko govedo zove Jak što je vrlo slično imenu Jac. Već sam pisao o pojavi simbola T (tau) na našim stećcima i vezi istog s Plejadama u Biku. Ovo je samo jedan fragment te iste priče koja se konstantno nameće ma gdje god se okrenuli. U ovoj predaji važna je ta srijeda u podne. Doslovno bode u oči. Pitanje je zašto.

POTRES

“Ne smi se dirat u Jac kamen jer ga je tu dovuka bik da drži zemlju kako ne bi potres. Ako bi ga se turilo, potres bi zadesio cilu Imocku krajinu.” pok.Mila Puljak (2000.)

Strah od potresa je dio mnogih naših predaja. Prema starom narodu, krajinu je triput razorio potres. Predajno ga vežemo uz Crveno jezero. Ova predaja otkriva nešto što ne vidimo fizički; podzemnu potresnu točku, vjerojatno nekakvu tektonsku priču. Postavlja se pitanje; ako postoji, kako su znali za nju. Je li im netko prenio to znanje?

JARAC

“Jac kamen ti je misto di su ti se pobili bik i jarac. Bik bijo velik, a jarac mali...I obori ti jarac bika i popeo se gori. Od tada se kamen zove Jac kamen što znači Jarčev kamen.”- pok. Marinko Puljak (2001.)

Ovdje se može raditi o dobu bika i jarca, odnosno vladavini ta dva zodijačka znaka koja ne dolaze odmah jedan iza drugog. Pitanje je samo na kojoj razini, godišnjoj ili epohalnoj. Između njih su Ovan, Riba i Vodenjak. Mislim da je ovo simbolička slika pobjede Zla nad Dobrim, zime nad proljećem.

TURIT GA TRIBA

“Kad bi stari rekli da Jac kamen triba turit, nisu mislili da ga triba gurnit ili zavalit, nego vratit biku. Oko njega su vodali bikove, a unda su ovni priuzeli kamen, pa su se vodali ovni. U vrime vodanja ovnova sve je tudan smrdilo i ljudi nisu dolazili na te...te njijove brguje. Nijedno kolino neće doživit da se kamen vrati biku jer su ga blagoslovili popi kad su turci išli ća.”- pok. Iko Granić 1998.

Zanimljiva predaja o nužnosti svrgavanja nekakvih drevnih principa, moguće i pobjedi Doba Ribe (Krist).

KRAJ SVITA

“Rekla bi moja pok.baba, kraj svita će ti sinko doć kad ne bude ovaca u ‘von kraju. Evo nema ji. A prije ji je bilo ko mravi. Unda bi rekla: Doće kraj svita kad na tri poja ne budeš vidijo ‘šenice i kad se kruv bude kupova. Evo nema ni šenice , a kruv dogoni auto. Unda bi rekla da će ‘čela nestat. To nije još vala Bogu jer ima u vašeg Ikače i u Stipe. I četvrti znak će ti bit kad se bik pojavi kod Jac kamena. Triba ga tada napojit vodon. To ti je staro virovanje.” -pok.Mate Granić

Dakle, imamo tri predajna motiva ili predznaka svijeta. Nalazimo ih u mnogim selima; ovce, pšenica i pčela. Kako koje selo ima dodatni razlog ono ga i dodaje. To može biti povezano s kultnim mjestima, stećkom, gomilom, lozom...U ovom slučaju je kamen, što znači da je bio i ostao vrlo bitan. Bik će se ponovo vratiti znači da ćemo pred sami kraj Doba Ribe doživjeti krah današnje tehnološke civilizacije i povratak motici (matici). U napoju Bika vidim radikalno Doba Vodenjaka u koje ulazimo. Ako se vratimo poljoprivredi i drevnim vrijednostima, biti će blagoslova u Vodenjaku, on će nositi duhovni napredak i pozitivne promjene. Kao što sam već rekao u “Tanit”, na nama je kakav će biti Vodenjak.

CRNI BIK

“Kako ne! Pričalo se svakakvi priča i o Jac kamenu i o stećkima. Jac kamen je vuka bik. Crni bik. I taj ti je kamen triba doć do polja i tamo bit, ali je biku pukla kičma...tutek su ga i pokopali. I unda su pričali da je iza njega doša bili bik, namistio kamen di triba...tamo u polje. Tamo je sta dugo. Kad je bijo velik rat, priko noći su ga ovni vratili nazad jer je Ovan “dobijo” Bika. Tako su moji pričali. A bilo je i drugi priča o vilama koje su ga vratile i tamo igrale kolo na Ilindan. Rekli bi i da tu plaši, da su ga divovi napravili.”- pok. Ivan-Iko Puljak- zvani Mlikotušić

Ovdje opet imamo motiv “puknute kičme”. Samo ovaj put puca biku. Uistinu zanimljivo tramakavanje kamena ili simbolička selidba domorodačkog kulta, odnosno novih kultova koji su se isprepletali na ovom prostoru prateći dvije epohe Bika ; Dobru (Bijelu), Zlu (Crnu), napose novu epohu Ovna. Radi se o prijelaznom vremenu koje se poklapa s pojavom prvih arheoloških nalaza na Dobrinču (kamena sjekira, kameni bodež, kameni brusevi i alatke).

VILE

“Tu su se sakupljale vile i igrale kolo. Kad bi momci išli sa sila kažu da bi vidili vatru do neba. Koliko znan, ne pantin da se zemlja okolo ikad radila. Možda i je. Neću ulazit u to. Ali nisan vidio. Bilo je nešto čudno s tin kamenon, ali su ga sva dica volila, pentrala se po njemu i skakala. Tako bi se mirilo koji je momčić hrabriji. Ima šta i skočit s njega. Osim toga znalo se da je to ostavljeno kako bi žene strugale prašinu i zatrudnile, stoga je kamen važan zbog onoga što je unutra, a ne zbog onoga što se vidi vanka. Zato i je okruga jer se gulilo s njega. On je povezan nekako i s poljom jer se u proliće obilazio kako bi polje rodilo, a stari bi ga znali okitit tilovinom. Na Ilindan se tamo častilo, jilo i pilo...dernek bijo sve do dolaska turaka. Potlin Ilindan priša sv.Stipan .”- pok. Marinko Puljak (2000.g.)

Sjećam se djetinjstva i koliko nas je kao djecu privlačio. Nismo smjeli ići do njega i uvijek je predstavljao svojevrsni “rub svijeta” iza kojega je nepoznato. Jedino dijete koje je hodilo dalje sam bio ja. S 11g. sam prvi put otišao do stećaka “iza kraja svita”.

Ovdje se vidi da predaje nisu puke bezvezne priče. Kult Velike Majke bio je prisutan uz sva naša polja. Simbol plodnosti, rađanja, brige za stanovnike. Što krije unutrašnjost kamena nikada nećemo saznati. Je li on ustvari izliven?

Zanimljivo je spominjanje derneka na Ilindan jer se u narodu sačuvala predaja da je na gradini stajala kapela svetog Ilije. Jednoga dana čobani čuvali koze i ovce i skočio jarac na oltar. Iz vedra neba grom ubio jarca i razorio kapelicu. Na mjestu kapele sv.Ilije, krajem 19.st. niknula je crkva sv.Stjepana. Zašto je narod izgubio Iliju i dobio nametnutog sveca to nitko ne zna. Možemo pretpostaviti kako se u Ilijinu kultu krio dio “poganskih” tj. ilirskih običaja koji su smetali slavenski orjentiranoj crkvi.

DIVOVI IGRALI KAMENA S RAMENA

“Ma to je samo jedna priča od stotine. Da su divovi igrali kamena s ramena. Tako su razbacali i stećke. Pa su i’ slagali i bilili krečon. Eto, ja se sićan te priče o krečenju.” pok. Mara Granić

I ovo je odličan primjer kako ljudima, u nedostatku logičnih zaključaka i objašnjenja proradi mašta.No, odakle krečenje stećaka? Postoji nekoliko verzija predaje o bijelim stećcima i običaju krečenja (biljenja) stećaka. Zanimljiva je predaja pok. Marka Granića koji mi je govorio kako to nitko nije klesao nego su nalivani u kalupe. Topili bi kamen i onda ga nalivali u kalupe od drveta na kojima su bili izrezbareni simboli. Tek poslije bi ga malo popravili. Istu stvar je primjetio dr.Franjo Pajrić na nekropoli Podrtle u Lokvičićima. Tvrdio je kako najveći stećak ima tragove popuštanja stega. Sjećanje na krečenje stećaka može biti sjećanje na pretvorbu kamena u klak, te izljevanje stećaka. Smatram da se ovaj podatak ne bi trebao zanemariti. Dokaze o klačinama (bunari za paljenje) imamo na Dobrinčima. Sam običaj se zadržao sve do sredine 20.stoljeća.

SVETO MISTO

"Ja ću ti reći bolje neko iko što se tamo radilo. A radilo se zlo i naopako. Tu bi ti jedan dio odmetnutog naroda zva Crnog ovna. I bio je jedan pratar pozvan, da to rješi, da više nigdar ne dolazi. I bio je lip dan. Narod gleda sa gradine. Doša je pratar i zaklinja...zaklinja... Odjednon se stvorilo stotine crni ovana i ubilo pratra rogovin. I unda, moj pajdo, zovnili rišćanskog popa (pravoslavca). Dogodi se isto. Iskasapili ga do Gospe. Na kraju dovedu turskog nekog tamo... On se popne na kamen i drž...drž...drž... zaklinji. Okružili njega ovni i udaraju nemilice u kamen. Kako koji udre tako nestane. I osta jedan. Stoji ti on doli na travi i gleda u popa pa ga upita: Kako si zna da san samo jedan? Kaže mu pop: " Znam te kad si zametak bijo i kad si se četrdesetog dana, u podne, srida bila, u materi odmetnijo! Zaklede ti on Crnog ovna na 40 godina, točno na Ilindan. Kad je to prošlo i kad se zaboravilo, ponovo se ukaziva. Pop ti je unda ima 80 godina. Upute se dva momka ponj negdi tamo kod Mostara. I dođe taj pop tako do Jac kamena, a sad Crni ovan na kamenu. I vrni se pop u Mostar. Nije ništa napravijo. I da je tijo, ne bi moga. Odunda ga niko nije zakleo do dolaska naši' popa u Zagvozd. Zakle ga tako na viru don Petar Milić i izgubi u Ključu glavu. Lito bilo, 1626. oli sedme."- pok. Nediljko Piplica (2006.)

Vrlo bitna predaja. Ovdje se radi o činjenici da Sotona "proizvodi" dvojnike samo da bi skrio pravog i jednog jedinog- sebe. Kroz mnoge predaje spominju se moćni popi iz samo tri mjesta: Rama, Glamoč i Mostar (Blagaj?). Opet vidimo kako treći pop nadjačava prva dva kao da se radi o pobjedi Islama (derviši) ili pak Crkve Bosanske nad katolicima i pravoslavcima. Dosta

je tu svega bitnoga što bi se dalo prosijati. Npr. stare su žene govorile da se dijete može pobaciti sve do 40. dana. Iza se smatralo ubojstvom. Na taj dan Bog daje srce, dušu, pamet, do kada će živjeti i kakav će mu biti život. Isto tako dijete treba krstiti 40. dan jer taj dan na nj silazi potpuna nebeska zaštita. Danas smo svjedoci da nitko ne drži do toga, prvenstveno ne oni koji bi trebali, tj. Crkva. Pobjeda Ribe nad Ovnom nikada nije bila potpuna. To je zaista fakt jer je uzdizanje kršćanstva i drugih religija pratio rat, glavna karakteristika Doba Ovna.

PLAŠILO BI

"Ja znan i u novije vrime kad bi se tudan išlo po noći da bi nešto protrčalo... ko kad jarac protrči. Kazali bi stari da su viđali jarca su dvi jarčije noge, gori čovikovo tilo, a glava i rogovi od jarca. Protrča bi i tako pripa čobane. Tu je plašilo uvik. Vuklo bi se nešto uz put po noći, pa bi na misečini viđali jarca kako vuče pribijene zadnje noge, a oda na prednjim nogama koje imaju ljudska stopala i prste. Tu ti je bila i jama iz koje je sve to izlazilo pa su je zagradili." pok. Iva Granić (1998.)

Ovdje imamo sličnosti s grčkim Panom i to je drugi razbijeni kod. Prije Pana bio je neki drevni Taurus (Doba ili lice Boga). Njega možemo usporediti s egipatskim govedom koje nosi sunce među rogovima. Iza Pana dolazi Mitra. Mislim da se tim redosljedom, u ovoj drugoj teoriji, izmjenjivao kult oko "Jac kamena" što nam ustvari govori da je Dobrinče konstantno bilo naseljeno kroz sve povijesne epohe od srednje bronce do danas. Postoji li onda i antička priča?

JAJA

"Na čistu sridu bi se tute donosila jaja pa bi se razbijala o kamen. A kad san pitala starije šta je to tribalo tako radit, oni su mi rekli da se tako zvalo sunce iza zime. A brguja je bila na Ilindan. Ja je ne pantin."- pok. Ana Puljak (2003.)

Možda jedna od najvrijednijih narodnih predaja o Jac kamenu. Jaje u sebi sadrži žumanjak. Možemo probati zamisliti kako je izgledao Jac kamen nakon bombardiranja jajima. Sve ovo dokazuje da su povjesničari u krivu kada tvrde da su tek u 18.st. ovo područje naselila zagvoška plemena. Za tu povijesnu neistinu kriv je povjesničar don Slavko Kovačić. Dobrinče ima

tri polja, Zagvozd nijedno. Dobrinče ima najstarije gradinsko naselje Imotske krajine. Imalo je izvor žive vode koji se predajno i katastarski nalazio poviše Asanovca. O izvoru sam pisao u "Hasanaginici". Sveukupni broj gomila i stećaka na Dobrinču gotovo nadmašuje broj istih u Zagvozdu. Dobrinče je, dakle, starije. Ako je narod 1725./1726. došao na Dobrinče, onda se samo vratio na oslobođeni teritorij. Tome u prilog idu i nazivi katastarskih čestica.

KAMENA URNA

"Moj je pokonji kopajuć u Pločan kod Jac kamena naša malu kapselu i u njoj dite omotano u kožu i runo. To ti je izgledalo ko dugačka vaza ona visoka, razdvojena u dva dila ko da si je pripila. Bila je od kamena i dosta teška. Pokonji je nije moga dignit sam. A nije tijo da se zna di ju je potlin saranijo. Pogotovo nije da' da žene znaju. Tako ti je on to odnjo sasobon u grob. Ja samo znan da je jednon reka kako ju je ugradijo negdi u zid. Sorijo zid, dovuka nju, i sakrijo je. Sićan se kad smo je otvorili kako je to bilo...ko sa drugoga svita. A možda i je. Jer takvog kamena ode nema a unda nije bilo ni alata na struju da bi neko to moga ispilat tako i isklesat. To dite je bilo knez ili carev sin." - pok. Ana Puljak-Velaguša (2000.)

Kameni sarkofag pronašao je pok.Mate Puljak, suprug pok. Ane. Cijeli je život govorila o njemu i kako ga je sanjala. Uvik je govorila da je dite stiglo iz daleke pustinje jer je bilo unutra pijeska. Kada sam joj pokazivao slike sarkofaga, zastala bi jedino na egipatskim i rekla: "Ma sliči ali... neće bit!" Pokojna Ana je znala mnogo narodnih predaja iz rodnih Poljica i uvijek je tvrdila da je prije Krista bio velik grad gdje je danas Imotski i da je on bio ono što je danas Split, glavni grad Dalmacije. Spominjala je zakopanu crkvu u Poljicima Imotskim i benediktov grad u kojeg su poljičani išli na istok. To je Billubium koji je stajao kod današnje Dikovače u Zmijavcima. Istraživajući geosonarnim uređajem ogradne i potporne zidove Ploča nisam naišao na sarkofag. Isti ne postoji niti u zemlji. U vrijeme istraživanja, tema me toliko opsjedala da sam popisao okolne njive i šumu pok.Mate i pronašao mjesto na koje je odložen. Nikada nisam otvorio zid jer je u blizini prometnice, ali se na snimci jasno vide obrisi kamene "amfore". Zašto ju je Mate dislocirao bliže kamenu, a dalje od svoje ograde, uistinu mi nije jasno. Sarkofag postoji, kada me dio struke bude poštivao, odat ću im sve "svoje" tajne.

APT

“ Apt? Jesan čujo san. Samo nije bijo div nego konj sa ljudskin tilon i rukama i glavon. Taj ti grob postoji. Nađen je upravo na našin međama. U ćošku jedne. Dosta je dubok, ima doli 4 metra dubine i isto toliko širine. Ja ne znan kako se sve to jednog dana ne propunta. E...a ime Apt, Apt...to ti je zbog druge priče kako mu je mater davala Aptovinu jer su bili siromašni i gladni... pa odatlen Apt. E a ta Aptovina, to ti je od čovika radilo svašta. Mater višćica bila. I napijo se on vode negdi doli podno Torine...i tražio naokolo Odoljen jer je Đava zagadio vodu. Nije ga bilo. I umra. A sve zato jer je sa setron Eton (Eta)...znaš šta. E...to ti je pajdo usud. Ne moreš do devete kapi krvi spavat s rodbinon. Ma da je i deseta kap ja brte ne bi lega šnjon. Reklo bi se da je to zmijin rod. “ -pok. Ivan Čagalj (2009.)

Aptovina je biljka iz naših predaja, nalazimo je upravo na mjestu i u okolici ukopa. Stari su smatrali da se radi o magijskoj biljci koja se koristila u čarolijama. Ista stvar je s Odoljenom kojega sam nekoliko puta spominjao u svojim radovima. Odoljen uz Ivu travu “diže iz mrtvih”. To je anti zmijsko bilje. Vjerovalo se da ti poskokov otrov ne može ništa ukoliko uzmeš Odoljen. Pitanje je samo kakav su to recept znali stari. Ovdje je zanimljivo da bi brat općio sa sestrom. To je onako malo teško za povjerovati pa se vjerojatno radi o prenesenom značenju ili nekakvoj formuli koju tek treba dokučiti. Imamo ime sestre koja se pojavljuje u nekoliko verzija iste predaje koje nije potrebno ponavljati. Apt i Eta uistinu podsjećaju na Adama i Evu, prve ljude. Razlika u predajama je samo u tome da li kamen nosi na glavi ili pod rukom.

PEĆINA

“Ispod kamena ima pećina. U njoj je pokopan bik i veliko blago. Ulaz čuva veliki poskok. Na Ilindan se tu nekad davno slavilo.”- pok.Kata Puljak-Brstilača (2002.)

Neizbježna slika iz mitraizma. Bik i zmija su dio te astralne predstave. Ilindan je nestao iz ovog naroda nasilnim nametanjem drugih “prišnijih” likova tipa sv.Stjepan, sv. Mihovil, sv.Roko i sv.Jure. Veseli me što se zadržao u Bosni i Hercegovini.

ČUDNI POPI

“Došli neki popi i pitali di je Jac kamen. I pokaza im jedan naš. I oni ti došli tamo, a ovaj i’ pratijo. I tamo se uvatili za ruke...pa igraj kolo...Eto ti ji đavle...u svon ton vrtlogu...nesta Jac kamen. Čoban se poplašio pa trk kući, ali... trči on a nešto mu neda naprid. Nikad doć kući. Uvatila ga noć... on ostra ne može brže. Kad je doša kući prošlo 7 godina. Odajuć je moga doć eto za..šta mu je otamo...trčeć pet minuta. Jadna mater je cilo vrime govorila da je živ i da će se vratit. I to nije sve. Kad se vratio, lega na krevet, reka materi da mu se ziva od umora i ujutro osvanijo mrtav, vas sid. U sobi mu našli brabke (izmet). Mater je doživotno išla tamo i proklinjala kamen i Crnog ovna.”-pok. Iva Puljak

Na motiv gubitka vremena sam već nailazio u narodnim predajama. Rekao bih da je bio čest kod starijih generacija predavača dok je u potpunosti nestao kod mlađih. Ovo je najčudnija narodna predaja o Jac kamenu.

“STRANAC”

“Jedne godine doša ti stranac i tražio Jac kamen. Odveo ga jedan naš i pokaza mu. A stranac mu dobro platio. No, on se sakrio i gleda. Stranac stavi desnu ruku na čelo i gleda ka Mustapića glavici (stećci, pravi sjever). Livu ruku stavi na kamen. U isto vrime trlja čelo i kamen a unda gleda prema Vardišću (izlazak sunca 25.12. gledano sa stećaka)... Ponavlja je tako neke riči na jeziku stari’ popa. Kamen ti se počeo trest... iz njega izlašlo pospano malo dite. Strpa ga on u vriću i svoga puta. A naš ti uteka koliko su ga noge nosile. Zija bi poslje stalno. Nikad se nije navraća, priko noći posidijo.”- pok. Anđa Piplica

Pok. Anđa i gore navedena, pok.Iva Puljak, nisu bile u kontaktu, a obje su prenosile motiv zijevanja i sijede kose u različitom kontekstu, ali vezano uz isto mjesto. Anđa nije mogla znati za arheoastronomsku vezu stećaka i srednjobrončane gradine Vardišće tj. Kosmetovica tako da se ne radi o predaji kojoj je nešto dodavano. Dijete rođeno iz kamena tj. dijete koje je rodio kamen, stavlja sami kamen u poziciju simbola maternice (ženski princip). Zaista nema kraja čudnim predajama o ovom mjestu.

DIV U POLJU

“Kad je moj pok. did krčijo Milićušu naiša je na velike košćurine prid zidon gori. Bedrena kost je pok.didu bila do kajiša od gaća. Velika ljudina tamo leži i kraj njega konj pokopan. Iz vrimena Starog naroda kad se junaka pokapalo skupa s konjen. Kaza bi did da je stari narod bio velik i hrabar, a unda su ji pobili talijani. Jedan od nji je taj. Njemu je seka na grob nosila kamen, ito na glavi, ali joj je srce puklo. To ti je Jac kamen.”- pok. Ana Puljak rođ. Čagalj, vidioc kostiju je njen djed, pok. Ante Čagalj

Ana nije volila o tome na široko, stoga donosim predaju Anina rođaka Stipana. Inače, Ana mi je bila baka, a Stipan rod. Milićuša je tako napola Puljkova, napola Čagljeva.

DIV I KONJ

“Na Čagljevom komadu Milićuše nađen je grob još eto za vrime mog pokonjeg dida. Sićan se ti’ pripovidanja. Nije bilo svejedno to ni vidit. Trapilo se i krčilo, sloj po sloj, i u dubini se zagrebalo o veliku ploču. Po’ dana se to čistilo i ogrćalo. Velika pločetina ko za stećke...I makli oni ploču, ukaza se doli šćemeren grob. Više ko grobnica ova moderna. Dok su se privikli na svitlo vidu oni da je duboko. Kad unutra, moja diko, leži ljudina, do njega konj...Izmire oni okoprilike koracima grob...kažen okoprilike...jer se mirilo gori po zemlji ...osan koraka u njemu. Onako pet. I sađe unutra did od pokonje ti babe, a grob suv ko da je jučer napravljen. A bijo neustrašiv od sebe i uzme ti on kost od bedre i stavi je kraj sebe, taman mu do kajiša od gaća bila, a bome je šakon obuhvatit moga nije. Kad to napravi pojavi se oblak od Bijakove i vide oni da to siva u njemu štaš kazat... i da je đava odnjo šalu... pa brže bolje upri konja da povuče ploču. Satrala krupa sve od Svetog Ilije na Bijakovi nadomak polju. Da ne zatvoriše niko ne bi prživijo jer se nigdi ne bi mogli sakrit. Kud je oblak naiša ni lista, ni grane, na šumi više nije bilo... ko da si povuka trasu od Ilije do Granića. Što nije stukla krupa, stukli gromovi. Nije se poslje nikad otvorio. Netriba se ni otvarat.”

pok.Stipan Čagalj

Na Milićuši postoje tri njive i nije sačuvano na kojoj je divovski ukop. Predaju na Dobrinčima

znala je samo moja baka, jer je vezana uz njezino rodno selo. Iz tog sela predaju su uglavnom znali svi jer se išlo gledat te "košćurine". Pok. Nikola Čagalj je tvrdio da je u bedrenoj kosti bilo oko metar. Legende o divu prestale su živjeti smrću pok.Nikole, pok.Ane i pok.Stipana.

ODMORI SE

" Tu su ti ljudi išli kad ne bi mogli zaspat, pa bi odali naokolo kamena dok se ne izmore u kasna nika doba. Onda bi zaspali i uvik bi se reklo: Upamti što si sanjao jer će ti se to i ostvariti. Nesanica je bila česta, po meni i duševna bolest u ono vrime. Ljudi su bili depresivni, gladni i jadni. Težak je to život bio. Sićam se ko mali tog kamena i priča... o vilama, divovima...Bilo je toga, ali sam dosta toga i zaboravio." -pok. Luka Granić

Stari bi rekli da nije lako onome koji nemože zaspati niti onome koji nikada ne sanja. Čovjek je biće koje oponaša Sunce. Kako ono izlazi tako mi ustajemo, kako ono zalazi tako mi odlazimo u krevet. Mi možemo leći i popodne, ali Sunce stoji na nebu, ne prilagođuje se ono nama. Stoga je jasno da postoji dublja veza u kojoj smo podređeni Suncu. Smatram da je kult Sunca samo zagreban na svjetskoj razini i da tu imamo svojevrsnu blokadu. Ako razmišljamo dublje, otkrivaju se mnoge tajne veze između čovjeka i Sunca.

OBLAČILI SE KO ŽENE

"Običaj je bijo do turaka da svaka muška glava mora uzgojit dobra ovna. Osikli bi glavu i stavili je u sol. Kad bi bijo kraj zime unda bi se muški oblačili u ovnovo runo i stavljali na glavu roge. Neki bi se oblačili u žene pa bi oni s ovnovin maskan skakali po njima. To je nekad imalo svoj smisa'. Danas eto nema. Danas bi se to nazvalo pogrdnin imenom." - pok. Slavo Drlje (1997.)

Paralele s pokladnim ophodom tzv. Dida s Kamešnice. Parodija svatovske povorke s namjerom da se utjelovi obredna borba duhova sa zimom.

Ovaj prirodni fenomen kakvog nigdje u okolici nema, poslužio je mnogim kultovima koje je ovaj narod preuzimao i prakticirao. Pojava bika u našoj mitologiji nije samo puka slučajnost, radi se o velikoj stvari koju moramo dokučiti kako bi se izvukli iz kroničnog neznanja i mraka u kojeg su nas uvalili nacionalni izdajnici koje zovemo povjesničarima. Odgovor smo već ponudili; Plejade u Biku! No, zanimljivo je da se uz "Jac kamen" vežu tri simbola Zodijaka; Bik, Ovan i Jarac. Osim što su Ovan i Bik u otvorenom sukobu jednako tako su i Jarac i Bik. Kao takvi, vjerojatno, u oba slučaja, predstavljaju dualistički kult. U zodijačkom krugu Bik je proljetni znak, a Jarac zimski, pa se može raditi se o odnosu Svjetla i Tame. Sasvim je jasno da predaje opisuju nekakav ružan događaj koji je Ovna doveo na tron. Iz narodnih legendi znamo da se na polju Brist (Granića polje) dogodio sukob dviju vojski; turske i hrvatske. U tom boju 1626. ili 1627. pogiba zagvoški đakon Petar Milić. Njegov grob se nalazi u crkvi "Gospe na Ćemeru" u Zagvozdu. Stari su prenosili predaju da je bio pokopan na njivi Milićuši, te da je naknadno, na zahtjev majke, eshumiran i prenešen u Zagvozd. To je odobrio tadašnji turski sultan osobno. Osim te predaje imamo i smrt narodnog junaka Manuela Grčića o kojemu sam pisao u blogu (Grčića greb).

Iako smatram da se u predaji radi o mnogo starijoj priči koja vuče korijen sve do ilirskih vremena, nužno je spomenuti ta dva povijesna lika iz narodnih predaja Dobrinča jer se radi o konkretnim imenima. Nažalost, nikoga od struke ne zanimaju usmene narodne predaje kamoli likovi poimenice. Ako se pak otisnemo razmišljati van simbolike zodijačkih znakova kroz horoskopsku godinu, dolazimo do većih epoha; Doba Bika i Doba Ovna. Doba Bika traje od 4420.-2260. pr.K. Vezano je uz zlatno tele koje je narod Dobrinča sačuvao u predaji o gomili u Liskovcu. Ono što buni jest radi li se o dobu ili tek pojavi kulta Mitre. Sasvim je sigurno da predaje upućuju na matrijahat što je uistinu obilježje Doba Bika. Učimo da je to uspon egipatske, mezopotamske, te napose Minojske civilizacije. Iza Doba Bika uistinu dolazi Doba Ovna 2260.-100. pr.K. Ovan donosi ratove i smjene drevnih principa što se uporno dokazuje u mnogim našim predajama. Doba Ovna je doba Starog zavjeta s naglaskom na Mojsija koji je veoma bitan za priču o Ilirima što ćemo postepeno rješavati. Već sam objavom rada o splitskoj sfingi nagovijestio smjer. Iza Doba Ovna dolazi doba Ribe i Vodenjaka. Mi se nalazimo u tranzicijskom vremenu između ta dva doba. Gdje se u cijelu priču pak uklapa Jarac, u ovom kontekstu

doista nije jasno, pa je sasvim moguće da toponim "Jac" nema veze s jarcem nego s govedom tj.bikom. S obzirom da kamen čuva krajinu od potresa (motiv narodnog pretjerivanja) možemo vući paralele s bosanskim legendama o biku koji se zvao Garonja (gore Crni bik) ili Tur. On će, prema predajama, izaći nakon velikog potresa. Tu se stječe dojam da bik samo spava. Smatralo se da Tur (Taur) nosi Zemlju na svojim leđima. U predajama o Jac kamenu imamo motiv bika koji je pokopan u špilji ispod kamena. Sam kamen uistinu ima oblik zemaljske kugle. Dakle, imamo sve elemente prapovijesnog kulta posvećenog Svetom Biku. Pa i ti odnosi Ilira s Plejadama, na koje je ukazao hrvatski znanstvenik dr.Igor Šipić samo su potvrda sa sam bio u pravu kada sam verificirao TAU kao krucijalni simbol na stećcima Imotske krajine. Ono što osobno smatram jest da je narod sačuvao trag do Bika kroz sjećanje na nečiji dolazak iz tog zviježđa. Da li je to bio Bog osobno, ili su gore naši korijeni, uistinu je rano za reći. Plejadski klaster oslikava se u drevnim bunarima Rajčice i Crljivica, a ista nekropola stećaka govori o drevnim došljacima sa zvijezda koji su ustvari naši preci. Radi se o simboličkom "došašću" jer mi ustvari idemo tamo odakle je naša duša došla- među zvijezde.

ZAKLJUČAK

Bilo kako bilo, jasno je da je bik, a ne jarac, glavni i najstariji predajni motiv vezan za ovo misteriozno kultno mjesto. To je bio cilj dokazati i pobiti neka mišljenja kako je od tri životinje bio najbitniji jarac. Ako su i postojala tri animalna kulta, opet je najbitniji primordijalni, tj. bikov.

Jasno je i da se kod kamena obilježavao Ilindan. Taj dan, na 2.kolovoza, bio je dernek. Slavilo se, jelo, pilo i plesalo od zore do sumraka. Ustoličenje sv.Stjepana, koji se slavi dan nakon, potisnulo je sve prastare ilirske narodne običaje i dislociralo dernek na gradinu gdje se prije nalazila Ilijina kapelica, a Ilindan se pomakao na 20.07. Iz ovoga proizlazi da su pravoslavci ostali vjerni starom datumu.
Napustilo se okupljanje ljudi oko kamena i predalo zaboravu, sve do danas kada shvaćamo koliko je truda uloženo kako bi se ovom narodu zatrlo ime i porijeklo. Nažalost, u tome je sudjelovala i Crkva, stoga su mijenjali imena vrhunaca, preuzimali slavenska, odobravali gradnju crkava od stećaka i naposlijetku se odrekli starog crkovnog pisma i jezika.

Mi smo potomci ilirskog naroda i nikakve veze nemamo s onim što nam se konstantno nameće.

Jedini način na koji se možemo boriti protiv ustoličenih povijesnih laži jest direktno suprostavljanje i pobijanje teza svih onih koji su potrošili život i profesionalnu karijeru na reklamiranje slavenskih ideja. U Dalmaciji ih je bilo i ostalo mnogo. Smatram kako je došlo vrijeme da se netko odupre onima koji desetljećima slove kao nedodirljivi zagovornici slavenskih teza poput dr. Ante Miloševića. Lik je napravio čudesa da održi ideju o dolasku Slavena na ovaj prostor i da stećke stavi u prikladan kontekst. Naš narod (čisti narod Like, Dalmacije, Bosne i Hercegovine) ne pozna ime Slaveni, niti u našim predajama ima slavenskih mitoloških slika, likova, bogova i sl., niti naša DNA priča tu priču. Svjedočimo podvalama koje potječu iz srednjega vijeka kao i slavenski toponimi na koje se pozivaju "stručnjaci" poput gore navedenog. Stari narod Čaljkušića je pamtio da se brdo Trbotor kod Lovreća oduvijek zvalo Ilinjak. Tko mu onda, i kada, dade ime Trbotor?

Dolazi vrijeme istine i biti će to velik obračun između alternativne i tzv. znanstvene struje. Smatram da je potrebno ujedinjenje alternativaca bez obzira na političke, vjerske i obrazovne razlike. Jedini način na koji se možemo boriti jest poimenično i argumentirano pobijanje teza raznih "znanstvenika" koji svoje nerealne pretpostavke i napose konstrukcije svojih nalogodavaca pakiraju u celofan znanstvenog rada. To nije znanstveni rad već puko nagađanje i lažno tumačenje povijesti kako bi se nastavilo održavanje krivih i zaostalih teza raznih doktora od kojih su svi redom prepisivali.

Koliko smo kao "narodi" bili kompaktibilni dokazuju devedesete. I džaba je kriviti politiku, a pravdati "narode". Nema ovdje bezbroj naroda. Ne postoje Slovenci, Bošnjaci, Hrvati, Srbi, Crnogorci, Albanci, Makedonci..! Riječ je o sukobu dvaju naroda: Slavena i Ilira! Zato je jasno kada netko napiše "Iliri su Slaveni", da se radi o pretendiranju na ilirski teritorij, te da ustvari misli "Iliri će biti Slaveni! Slaveni nikada neće baštiniti ništa preko stare granice na Drini, ali će vječito pokušavati. U toj velikoslavenskoj ideji koja je mutirala u velikosrpsku, naivno sudjeluje bosanskohercegovački živalj koji dopušta da se njime manipulira. Srbi u Bosni su Iliri, narod koji je prihvatio pravoslavnu ispovijest i kojemu je automatski nametnut srpski entitet. Bošnjački narod u svojoj krvi nosi miks dominantnih autohtonih ilirskih i pristiglih gotskih, keltskih i dr. genetskih komponenti.

Očito da postoji povezanost Jac kamena i groba diva koju još uvijek ne vidimo. Arheološka

istraživanja ove priče otkrila bi svjetsku senzaciju jer grob uistinu postoji. Donedavno su živjeli ljudi koji su ga vidjeli. Nažalost, "struka" ne vjeruje narodu. Oni lutaju poput gusaka u magli. Sve više sam uvjeren da su, baš poput Sizifa, osuđeni na to. I ne treba tu očekivati nikakve pomake. To je tako ostavljeno od Boga, vječita borba Dobra i Zla.
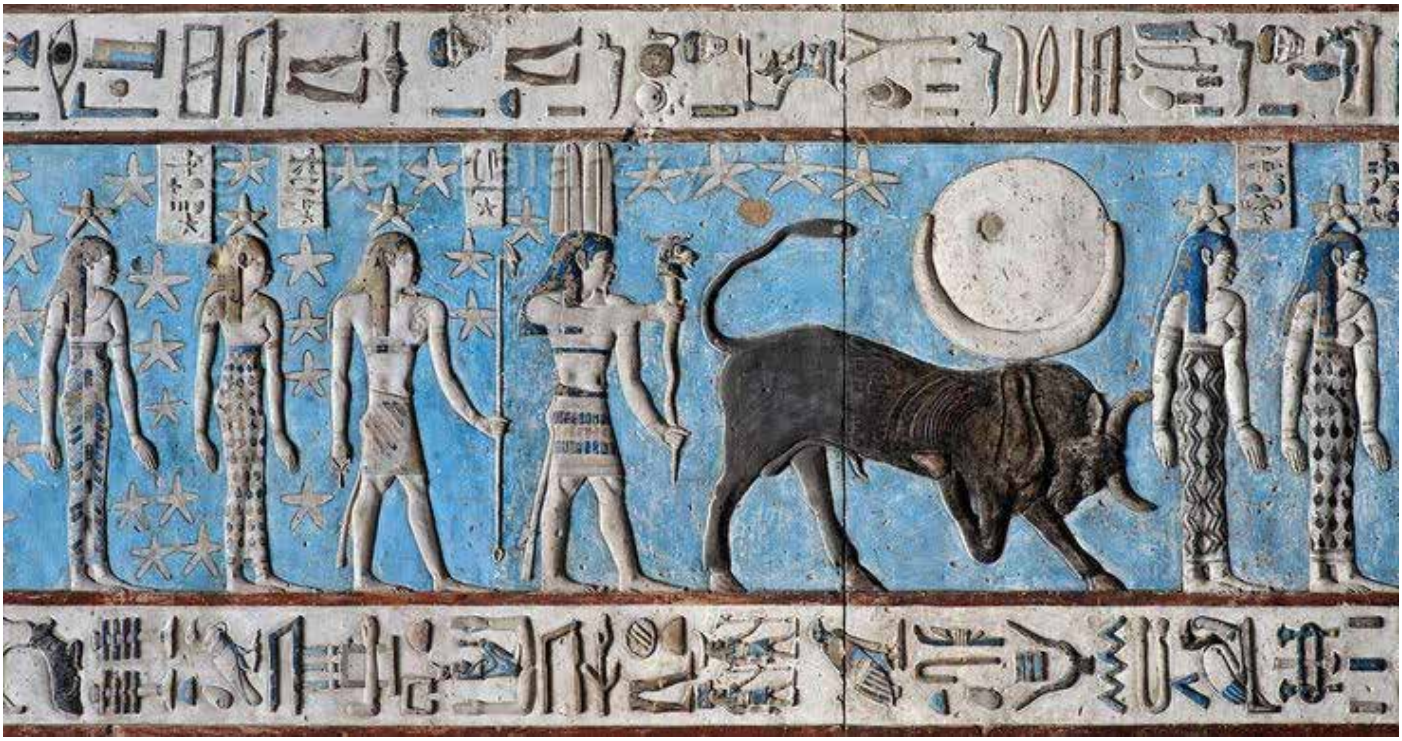
06./2019.